

מראי מקומות- בבא בתרא י"ט

טפחים, סכ"ס מהו השיעור, האם יכול לחפור הבור בסמוך ממש לבור של חברו וסד אותו בסיד. וכ' הקצות (קנ"ה, ח') דאפי' היכא דסד בסיד, צריך להיות עכ"פ ג' טפחים בין בור לבור, דצריך להיות שם כותל בור, דסיד לא מהני א"כ יש כותל בור, וכותל בור הוא ג' טפחים [אבל לכאור' לענין כל שאר ההרחקות, דמרחיקין מן הכותל ג' טפחים או סד בסיד, אז כיון שיש שם כותל, אם סד בסיד לכאור' א"צ להרחיק כלל, וסגי בסד בסיד].

(ג) **דאי ס"ד או סד בסיד תנן, א"כ ליערבינהו וליתנינהו-** דהיינו, דפשוט הוא דסיפא דמתני' או סד בסיד תנן, וא"כ אם גם ברישא ג"כ, ליערבינהו וכו'. וכ' תוס' לעיל (יז.), דמה שהי' פשוט להגמ' דכוונת הסיפא הוא או סד בסיד, אי"ז משום דגרסי' בסיפא כן בפירוש, דא"כ יהי' פשוט דמדלא קתני כן ברישא, ודאי וסד בסיד תנן. אלא הביאור הוא שהי' פשוט דאו סד בסיד תנן, משום דאין ההיזק מרובה כ"כ שלא יועיל לו סיד לחודי'. **אולם ע' בעליות דר' יונה, שכ' דספק הגמ' הוא בגירסא דמתני', האם גרסי' או סד בסיד ברישא כמו בסיפא, או לא.**

(ד) **ליערבינהו וליתנינהו- כ' החזון איש (י"ג, ה')** דמכאן משמע דכמו דצריך להרחיק בור מכותל בור אחר, צריך להרחיק ג"כ מכותל שהוא על הקרקע, דאי דוקא מבור אחר צריך להרחיק, אבל לא מכותל בנין, א"כ מה הק' הגמ' ליערבינהו וליתנינהו, הרי אי דוקא מבור צריך להרחיק אבל לא מכותל, א"כ ודאי אין שייך ליערבינהו וליתנינהו, אע"כ כשי' הרמב"ם (הובא בטור [חו"מ קנ"ה, י"ב]) דצריך להרחיק בור גם מכותל סתם.

(ה) **רישא הזיקא דמתונא, סיפא הזיקא דהבלא-** פי' הריטב"א, דלאו דוקא במתונא, דהא ברישא אי' הזיקא דחפירה ג"כ, וחד מינייהו נקט.

(ו) **הנהו צריכי, דאי תנא אמת המים, וכו'- העיר הריטב"א,** איך לא עביד צריכותא לבור שיח ומערה. ע"ש מה שצידד לתרץ, ודחה התי',

(א) **איבעיא להו, וסד בסיד תנן, או דילמא או סד בסיד תנן-** פסק הרמב"ם (שכנים ט', א') דצריך להרחיק וגם לסוד בסיד. ואף דכפשוטו לא פשט הגמ' שאלתה, כ' המגיד משנה דמדאי' כאן דפשיטא דתרתני בעינן, משמע להרמב"ם דזהו העיקר לדינא, ולכן צריך לעשות שניהם. אבל הרא"ש (סי' ד') כ' דכיון דהבעיא לא אפשיטא, א"כ אם עשה א' מהם (או הרחקה או סד בסיד), אין כופין אותו לעשות יותר מזה. וכ' החזון איש (ב"ב י"ג, י') דמדברי המ"מ לכאור' נראה דאין שום מח' בכל ספיקות, אלא דמח' הוא רק אם אפשיטא בעיין או לא. אלא דהק' דנח' הרא"ש והרמב"ם בכיבד וריבץ לאוצר, דאיבעיא דלא אפשיטא הוא, דהרמב"ם מחמיר מספק והרא"ש מיקל. וביאר החזון"א, דבאמת תביעת הרחקות הוא דין מדיני ממונות, והשאלה הוא מי הוא המוחזק, דהרא"ש ס"ל דהמזיק מוחזק בתשמישיו, ולכן אין הניזק יכול לבטלו מתשמישיו לכופו לעשות כל ההרחקות. אבל הרמב"ם ס"ל דהניזק מוחזק הוא, ולכן יכול לתבוע מהמזיק לעשות כל ההרחקות. ומש"כ הרמב"ם דאם כבר עשה רפת במקום שכבר כיבד וריבץ לאוצר, דאז אי"צ להסירו, הוכיח החזון"א דלא ס"ל להרמב"ם דדין איסור הוא, דא"כ יהי' חייב להסירו אפי' אח"כ, אלא הביאור הוא, דעכשיו הרי כאילו "תפס" המזיק, וס"ל להרמב"ם דתפיסת ממון מספק מהני, ואין מוציאין מידו, וא"כ עכשיו הרי הוא המוחזק, ואין שייך לכופו אותו להסירו. וע"ע בביאור הגר"א (חו"מ קנ"ה, ח'), דכ' דבאמת ס"ל להרמב"ם שהוא מילי דאיסור, ולכן אסור מספק, והרא"ש ס"ל דמילי דממונא הוא, ולכן מקילין מספק. והוסיף דלפי הרמב"ם מה שאינו צריך להסירו אח"כ הוא משום המע"ה, וע"ז חל קושיית החזון"א, דאם מילי דאיסור הוא, א"כ מה לי דאח"כ נעשה הוא המוחזק, מ"מ הרי כאן שאלה של איסור.

(ב) **או דלמא או סד בסיד תנן- יש לע', על הצד דאו סד בסיד תנן, ואי"צ גם להרחיק ג'**

והביא לתרץ מהרמב"ן לקמן (כב:), דכ' דכל ההזיקות דמתני' גירי נניהו, דמהאי שעתא משתכח הזקייהו, ולא פליגי ר' יוסי ורבנן אלא באילן, דבעידנא דנטע ליתא לשרשים. ואילו לענין זרעים, י"ל דשאני זרעים דאף קודם השרשה יונקין כל לחות הקרקע, ומפני כך מחלידין אותו, ומעלה עפר תיחוח. וכיון שהם יונקין בטבעם קודם השרשה, נמצא ההיזק ממקום שזרען, וגירי' הוא.

(א) **והא אגן תנן ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים, התם בשופכין- כ' בעליות דר' יונה** דמשמע מכאן דדוקא שופכין של מי רגלים דינן להרחיק, ואילו שופכי מים אין צריך להרחיק ג' טפחים מן הכותל. ואע"ג שמרחיקין נברכת הכובסין, התם משום דקוו בגומא, ומצויים שם תמיד, אע"פ שמתייבשים לפעמים.

(ב) **בד"א, בכותל לבינים, אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק, וכמה טפח- כ' ר' יונה, דזה** לא קאי אלא אהא דמי רגלים, אבל בכולהו אינן דמתני' כגון זרעים ומחרישה, אפי' מכותל אבנים מרחיקין ג' טפחים. אבל הטור (חו"מ קנ"ה, ט') הביא בשם ר' ישעי', וכ' דכן משמע מרש"י, דבכל הרחקות ששנינו גבי כותל, דוקא בכותל של לבינים, אבל של אבנים אינו ניזוק בכל אלה.

(ג) **רקיק אינו ממעט בחלון- ע' בחי' הגר"ח** (סטנסילס) דחקר בדין חלון, האם הוא דכל דין פותח טפח, דהיכא שיש פותח טפח, הטומאה יוצא דרך הפתח, והיכא דיש מיעוט בחלון, דשוב אינו פותח טפח, ממילא אין הטומאה יוצא דרך אותו פתח, או דלמא יש איזה דין חלון. וע' מש"כ תוס' שיש חילוק בענין אם החלון עשוי לתשמיש או לא, דאם אינו עשוי אלא לאורה, שיעורו אינו בטפח אלא בפונדיון. והוכיח הגר"ח מזה דדין חלון הוא דין אחר, ואינו ענין להא דפותח טפח, אלא דכל זמן שיש בה דין חלון, הטומאה יוצאת דרך החלון, אפי' אם אינו פותח טפח. ואם אין בה דין חלון, אז חוצץ בפני הטומאה. וע' בחי' ר' שמואל (ט"ו, ו', ד"ה ולפ"ז), דהק' על מהלך זה, דא"כ מה שייך מה דאי' בהמשך הסוגיא דדבר שהוא מקבל טומאה,

ושוב תי' דבור שיח ומערה בלא מים נמי איכא היזק, משום חפירה, ולהכי לא מיייתרי.

(ד) **ותיפוק לי' משום מחרישה- הק' רעק"א, הא** לכאו' איכא נפק"מ היכא דחרש תחלה, קודם שהי' לחבירו כותל, דלפי מש"כ ר"ח ור"ת, דאף לרבא מותר לסמוך בכה"ג, כיון דלא שייך הסברא דכל מרא ומרא, א"כ, אם אח"כ בנה הכותל, נמצא דלא יהי' חייב להרחיק אלא משום הזרעים, ולא משום המחרישה, וא"כ שפיר צריך לאשמעינן דמשום זרעים גרידא יהי' צריך להרחיק, והניח בצע"ג. וע' בחי' ר' שלמה (ב"ב, ד', א') דציידד לתרץ ע"פ מש"כ הנתיבות לדון דכמו דכיבד וריבץ לאוצר מהני, דשוב יהי' אסור לעשות שם רפת בקר, כן להיפוך, דאם כיבד וריבץ לרפת בקר, זה נחשב דכבר יש שם רפת בקר, ולא יהי' צריך להסירו אם אח"כ עושה חבירו אוצר. וא"כ, י"ל דגם כשחורש, אפי' אם עדיין לא זרע הזרעים, מ"מ הרי זה כמו מי שכבר התחיל לזרוע, וא"כ שפיר לא יהי' צריך להרחיק מחמת הזרעים עצמם, אפי' אם בונה הכותל קודם שזרע (וע"ש מש"כ לפקפק בתי' זו).

(ח) **ותיפוק לי' משום זרעים- כ' הרמב"ן דבעצם** הי' שייך לומר שיש נפק"מ לענין מזמן חרישה, דכבר יכול לעכב עליו, אלא דאי"ז תי' מספיק, דהא אם יעכבו בשעת הזרעים, א"כ אין שום תועלת לחרישתו, וא"כ הדרה קו' לדוכתי', למה לי הא דמחרישה, תיפוק לי' משום זרעים.

(ט) **אבל זורע הוא את הצדדין- הק' ר' יונה, נהי** דזרעים לא משתרשי לצדדין, אבל שרשי הגפן משתרשין לצדדין, ונכנסים בהם שרשי הזרעים, ותי' דשרשי הגפנים יורדים הם למטה לארץ מג' טפחים, ואין שרשי הזרעים באין לתוכן.

(י) **מפני שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר** תיחוח- ע' בקצות (קנ"ה, ד') שהביא מה שהק' הט"ז, מ"ש גבי אילן ובור דאי"צ להרחיק, משום דהוי היזק הבא מאליו, הרי לכאו' זהו גם אופן ההיזק של זרעים, דההיזק הוא כשהשרשים באים ומחלידים את הקרקע.

אפי' אם מבטלו שם, אינו ממעט משיעור חלון. ובשלמא אם הוא מדין ביטול השיעור, א"כ י"ל דאינו יכול למעט ולהיות חוצץ אם מקבל טומאה, אבל אם כל דין השיעור הוא לענין אם נחשב חלון או לא, א"כ מה לי אם מה שמבטל שם הוא דבר שמקבל טומאה, הא סכ"ס ביטלו שם, וא"כ לכאור' הו"ל כמו חלק של הכותל, וממילא אין כאן שיעור חלון בכלל, וא"כ למה אינו חוצץ. וכ' דלכאור' מוכרח מכאן דלענין מיעוט חלון כל מה שמקבל טומאה הרי הוא כמאן דליתא, אלא דהסברא בזה צ"ע.

יד) וכל דבר שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה - ע' בפני יהושע בברכות (יט:; ד"ה אמר רבא), שכ' דנראה דדין זה דמה שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, דין דרבנן הוא, אולם כ' די'ש לע' יותר לענין זה בשי' הש"ס והרמב"ם.